

KONU FABL

Fabl; kahramanları çoklukla hayvanlardan seçilen, ders verme amacı güden, genellikle manzum bir edebî türdür. Fabllarda bir öğüt yer alır. Bu öğüt, genellikle bir atasözü ya da özdeyiş yoluyla verilir. Fabllarda soyut kavramlar, somut olaylar yardımıyla anlatılır.

İnsanların başından geçen her türlü olay fablin konusunu, iyilik-kötülük gibi çatışmalar olay örgüsünü oluşturur. Kahramanlar genellikle hayvanlardır fakat insanlar da zaman zaman bu kahramanlar arasında yer almaktadır. Hayvanlar fablda kurnazlık, cesaret, kibir, kıskançlık, kahramanlık gibi insani özellikleri temsil edecek şekilde yer alır; bunun için fabllarda genellikle teşhis ve intak sanatlarından yararlanır. Olaya dayanan diğer türlerde olduğu gibi fablda da öyküleyici anlatıma başvurulur. Fabl türünde de masalda olduğu gibi yer ve zaman belirsizdir. Ders verme amacı güdüldüğü için dili sadedir. Zaman zaman kalıp sözlere yer verilir. Masalda olduğu gibi fablda da "dostluk, dayanışma, korku, öfke, kurnazlık" gibi evrensel tema ve kavramlar işlenir.

FABL PLANI

Fabllar; serim, düğüm, çözüm ve öğüt bölümlerinden oluşur.

Serim: Kişiler kısaca tanıtılır, olayın geçtiği çevre belirtilir, olay başlatılır.

Düğüm: Çatışma ortaya konur ve olay düğümlenir. Olayın ayrıntılarına girilir. Merak duygusu yoğunluk kazanır.

Çözüm: Düğüm çözülür, çatışma sona erer. Olay genellikle beklenmedik bir sonuca bağlanır.

Öğüt: Olayla ilgili ana fikir öğüt biçiminde verilir. Bu öğüt daha çok bir atasözü ile ortaya konur.

TEMA: İyilik.

KONU: Farenin kendisine iyiliği dokunan aslanı düşüğü tuzaktan kurtarması.

ÇATIŞMA: İyilik-kötülük, acı-

ma-acımasızlık, güç-güçsüzlük, sabır-sabırsızlık.

KARŞILAŞMA: Aslanın fare ile karşılaşması.

BAKIŞ AÇISI: İlahi bakış açısı.

ANLATICI: Üçüncü tekil kişi.

ASLANLA FARE FABLİNİN YAPI UNSURLARI

OLAY ÖRGÜSÜ

➢ Aslanın toprakla oynarken pençesinde fare olduğunu görmesi

➢ Aslanın fareye iyilik edip onu serbest bırakması

➢ Günün birinde aslanın ormanda bir tuzağa düşmesi

➢ Aslan çaresiz kükrerken farenin aslanın yardımına gelmesi

➢ Farenin tuzağı kemirerek aslanı tuzaktan kurtarması

KİŞİLER: Aslan ve fare.

ZAMAN: Zaman belirsizdir.

"Günün birinde, bir gün, o gün"

fablda kullanılan zaman ifadele-ridir.

MEKÂN: Mekân belirsizdir.

"Orman" fablda kullanılan mekân ifadesidir.

ASLANLA FARE FABLİNİN BÖLÜMLERİ

SERİM: Aslanın toprakla oynarken pençesinde fare görmesi ve onu öldürmeyip serbest bırakması.

DÜĞÜM: Aslanın bir gün ormanda dolaşırken tuzağa düşmesi, kükrerek tuzaktan kurtulmak için çabalaması.

ÇÖZÜM: Farenin aslanın imdadına yetişmesi, tuzağı sabırla kemirmesi ve aslanı kurtarması.

ÖĞÜT:

*Herkes herkese yardım etmeli,
Ben büyük, o küçük dememeli.
Sabır, biraz da zaman
uçten, öfkeden daha yaman.*

ASLANLA FARE

Herkes herkese yardım etmeli,
Ben büyük, o küçük dememeli.
İki masalım var bunun üstüne,
Başka da bulurum isteyene.

Aslan toprakla oynuyormuş bir gün;
Bir de bakmış pençesinde bir fare.

Aslan, aslan yürekliymiş o gün,
Kıymamış canına, bırakmış yere.

Boşuna gitmemiş bu iyiliği.

Kimin aklına gelir

Farenin aslana iyilik edeceği?

Etmiş işte, hem de canını kurtarmış.

Günün birinde aslan

Biraz çıkayım derken ormandan,

Düşmüş bir tuzağa,

Ağlar içinde kalmış;

Kükremiş durmuş boşuna.

Bereket fare usta yetişmiş imdada:

Bu iş kükremekle değil,

Kemirmekle olur, demiş.

Başlamış incecik dişlerini işletmeye

Gelmiş ipin hakkından ktır ktır.

Bir ilmik kopunca ağdan hayır mı kalır

Sabır, biraz da zaman

Güçten, öfkeden daha yaman.

**La Fontaine'den Masallar
Uyarlayan: Sabahattin Eyüboğlu**

SORULAR

SORU 1

Aşağıdakilerden hangisi ya da hangileri fabl ile masalda bulunan ortak özelliklerdir?

I. Anlatmaya bağlı edebî metin olma

II. Döşeme bölümüne sahip olma

III. Anonim olma

IV. Eğitici yöne sahip olma

V. Tekerlemelere yer verme

A) I ve II. B) I ve IV.

C) II ve III. D) III ve IV. E)

IV ve V.

Cevap: B

SORU 2

Bir gün Rüzgâr Güneş'le konuşuyormuş.

— Ben senden daha güçlüyüm, demiş.

— Öyle mi, demiş Güneş.

— Elbette, demiş Rüzgâr.

— Bunu sana göstereceğim.

Bak şu aşağıdaki yaşlı adamı görüyor musun?

Güneş eğilip bakmış.

— Görüyorum diye cevap vermiş.

Rüzgâr gururla:

— Gör bak, onun ceketini çıkaracağım diye konuşmuş.

Güneş:

— Peki o zaman, demiş.

Haydi dene bakalım.

Sonra bulutların arkasına çekilmiş. Merakla Rüzgâr'ı, izlemeye başlamış.

Rüzgâr bütün şiddetiyle esmiş. O estikçe yaşlı adam üşümüş. Üşüdükçe paltosuna sarılmış. Rüzgâr buna öfkelenmiş. Daha da şiddetli esmiş. Bu kez adam paltosunu daha sıkı tutmuş. O ne kadar şiddetli estiyse adam da paltosuna o kadar çok sarılmış. Çünkü çok üşüyormuş. Rüzgâr sonunda pes etmiş. Bu kez sıra Güneş'e gelmiş. Güneş bulutların arkasından çıkmış. Yaşlı

adama sıcacık gülümsemiş.

Yeryüzünü iyice ısıtmış.

Adam pek sevinmiş. Yeryüzü ısındıkça adam da ısınmış. O da gülümsemeye başlamış.

Artık paltoya ihtiyacım kalmadı diye düşünmüş. Ve paltosunu çıkarmış.

Güneş Rüzgâr'a dönerek:

— Gördün mü, demiş.

Nazik olanlar zorbalardan her zaman daha güçlüdür.

Bu parça fabl türünün aşağıdaki özelliklerinden hangisini temsil etmez?

A) Kahramanları çoğunlukla insan dışındaki canlılardan seçilir.

B) Ders verme amacı güdülür.

C) Genellikle manzum biçimde yapılandırılır.

D) Teşhis ve intak sanatlarından yararlanır.

E) Dostluk, dayanışma, kurnazlık, nezaket gibi evrensel tema ve kavramlar işlenir.

Cevap: C

SORU 3

Aşağıdakilerin hangisi fablın özelliklerinden biri değildir?

A) Fabllarda soyut kavramlar, somut olaylar yardımıyla anlatılır.

B) Fabllarda bir öğüt yer alır. Bu öğüt, genellikle bir atasözü ya da özdeyiş yoluyla verilir.

C) Kahramanlar genellikle hayvanlardır fakat insanlar da zaman zaman bu kahramanlar arasında yer almaktadır.

D) Zaman zaman kalıp sözlere yer verilir.

E) Fabllarda genellikle teşbih ve intak sanatlarından yararlanır.

Cevap: E

KONU FABLİN TARİHSEL GELİŞİMİ

Hintli yazar Beydeba'nın *Kelile ve Dimne* adlı eseri fablın dünya edebiyatındaki ilk örneklerinden sayılmaktadır. Yaşadığı dönemin bilginlerinden olan Beydaba, bu eserini Hint Hükümdarı Debşelim'e sunmuştur. Kitaba adını veren iki çakaldan biri olan "Kelile", açık sözlülüğün ve doğruluğun; "Dimne" ise yalan ve iftiranın sembolüdür. Yazar bu eseri ile hükümdara nasihatte bulunmuştur.

XIII. yüzyılda yaşamış İranlı şair Sadi'nin *Gülistan* adlı eserinde fabl özelliği taşıyan parçalara rastlanmaktadır. XVII. yüzyılda Fransız yazar La Fontaine, Ezop ve Beydeba'dan esinlenerek fabllar yazmıştır. Amerikalı yazar Richard Bach'ın (Riçirt Bah) *Martı*, İngiliz yazar George Orwell'in (Corç Orvil) *Hayvan Çiftliği*, Fransız yazar Antoine de Saint-Exupéry'nin (Antuen dö Sant Ekzuperi) *Küçük Prenses* gibi eserleri fabl türünden etkilenilerek yazılmıştır.

Türk edebiyatında fabl niteliği taşıyan örnekler; Hint, Arap ve İran edebiyatlarından esinlenilerek oluşturulmuştur. XIII. yüzyılda yaşamış Mevlânâ'nın *Mesnevi*'sinde fabl özelliği taşıyan parçalara rastlanmaktadır. Gülşehrî'nin XIV. yüzyılda Farsçadan çevirdiği *Mantıku't Tayr* adlı eser, fabl özelliği göstermektedir. XV. yüzyılda Şeyhî'nin yazdığı *Harnâme*, Türk edebiyatındaki ilk fabl örneğidir. Şinasi, *Tercüme-i Manzume* adlı eserinde La Fontaine'den fabl çevirilerine yer vermiştir.

Orhan Veli Kanık, Nurullah Ataç, Vasfi Mahir Kocatürk, Mehmet Fuat Köprülü, Sabahattin Eyüboğlu, Nazım Hikmet Ran; fabl türü ile ilgilenmiş, bu türde çeviri ve araştırmalar yapmışlardır.

DIŞI ARSLAN, AVCI VE ÇAKAL BÂBİ

Melik Debşelim, filozof Beydebâ'ya dedi ki:

— Bu hikâyeyi dinledim. Şimdi başkasından zarar gördüğünde gücü yettiği halde karşılık vermekten kaçınan adamın misâlini anlat, böyleleri zulmetmekten ve kin duymaktan kaçınan vaize benzerler.

Filozof Beydebâ aldı sözü:

— Kimse kimseye zarar vermek istemez, kimse kimse hakkında kötü düşünmez; câhil, basiretsiz, dünya ve âhiret işlerinde neticeyi düşünmeyen, başına gelecek felâketten ve yaptığı akıl almaz fenalıkların ağır mesuliyetinden habersiz olanlar hâriç! Bâzıları yaptığının cezasını çekmeden ölse ve zarar verdiği (zavallı) adam ancak o zaman rahatlasa da kesin bir gerçektir ki işin sonunu düşünmeyenler belâya uğramaktan emin olamaz, hattâ böyle düşüncesiz biri felâketlerden başını kurtarmasa yeridir! Bazan câhil kişi dahi uğradığı zarardan ibret alır da başkasına zarar vermektan kaçınır ve bu davranışının faydasını görür. Buna en iyi misâl dişi arslan avcı ve çakalın hikâyesidir.

Hükümdar:

— Bu nasıl oldu?

Filozof anlattı:

— Anlatırlar ki bir ormanda yaşayan dişi arslanın iki yavrusu varmış. Arslan yavrularını inde bırakarak ava çıkmış. Bu sırada avcı yavrulara rastlıyor, ok çekerek ikisini de öldürüyor, derilerini yüzüp evine götürüyor. Ana arslan avdan döndükte yavrularının fecî hâlini görüyor, üzüntüden saçını başını yoluyor, korkunç çığlıklar atıyor. Yanbaşındaki çakal bu müthiş feryatları işitince soruyor:

— Ne bu hal? Başına ne geldi? Anlat bana!

Ana arslan:

— Yavrularım bir avcının eline düşmüş! Hâin avcı onları öldürüp

derisini yüzmüş, cesedleri de ortalığa bırakmış!

Çakal:

— Ağlama! Kendine acı, metin ol! Bilmelisin ki bu avcı senin her zaman başkasına yaptığının aynısı sana yapmıştır. Senin yavrularına karşı hissettiğin sevgi, şu iri pençelerine düşen nice yavrunun annesinde de mevcuttur! Artık başkaları senden gelene sabrettiği gibi sen de başkalarından gelen ezaya dayanacaksın! Zira "ne ettiysen bulursun" derler. Her işin mükâfaatı veya cezası vardır, hem de tam miktarınca! Tıpkı hububat gibi ki hasat vakti geldikte tohumuna göre ürün verir.

Arslan:

— Sözlerini iyice netleştir, işaretlerin anlamım açıkça belirt!

Çakal:

— Yaşın kaç?

Arslan:

— Yüz yaşındayım
— Dâima ne yerdin?
— Yabani hayvan eti
— Kim verirdi bu eti?
— Ne olacak, hayvan avlar ve yerdim!

— Söyle bakalım, o yediğin hayvanların anne babaları var mıydı?

— Elbette vardı!

— O ana ve babaların senin gibi ağlayıp sızladıklarını niye işitmiyorum ben? İyi bil ki senin başına gelen, akibeti düşünmemenden ötürüdür. Zarar

geleceğini düşünmedin, başına ne işler açılacağını anlamadın ve devam ettin yaptıklarına!

Dişi arslan çakalın sözlerinden şunu çıkarmış ki başına ne geldiyse, kendi zulüm, cinayet ve gasp eylemlerinin bir karşılığı olmuştur! Böylece avlanmaya son vermiş, et yemeyi terk edip meyvelere dadanmış ve kendini zühde bırakmış.

Dibine kurulduğu ağacın başında hayâtını meyveyle idâme ettiren kumru dişi arslana demiş ki:

— Bu yıl su olmadığı için ağaçlar meyve vermedi sanıyordum. Oysa ağaçlar meyve vermiş de senin buraya dadanmandan ötürü ortalıkta meyve kalmamış! Sen et yiyicisin, Allah'ın sana taksim ettiği rızıkı terk ettin, başkalarının payına düşene dadandın! Onların yemeğini azalttın! Bu meyvelere yazık değil mi? Bu ağaçlara yazık değil mi? Bunlardan beslenen hayvanlara yazık değil mi? Sen dengeyi bozar da onların payına düşen rızıkı dadanırsan kısa zamanda açlıktan helak olmazlar mı bu zavallılar? Dişi arslan kumrunun sözlerinden müteessir olarak meyve yemeyi de bırakmış, ot yemeye başlamış...

Bu hikâyeyi şunun için anlattım sana: bilgisiz körkütük câhil adam dahi gördüğü zarardan ibret alır da başkasına zarar vermektan kaçınır. Tıpkı dişi arslan gibi, yavrularına gelen musibet sebebiyle evvelâ et yemekten vazgeçti sonra kumrunun sözleriyle meyve yemekten vazgeçti ve kendini zühde verdi.

İnsanlar bu hikâyeyi iyi düşünsün! Zirâ derler ya: "Kendin için istemediğini başkasına da yapma!" Adalet burada! Allah'ın rızası ve insanların memnuniyeti de adalettedir.

Beydaba / Kelile ve Dimne

SORULAR

SORU 1

Aşağıdakilerden hangisinde bir bilgi yanlışı vardır?

- A) Şeyhî'nin XIV. yüzyılda Farsçadan çevirdiği *Mantıku't Tayr* adlı eser, fabl özelliği göstermektedir.
B) XIII. yüzyılda yaşamış İranlı şair Sadi'nin *Gülistan* adlı eserinde fabl özelliği taşıyan parçalara rastlanmaktadır.
C) Şinasi, *Tercüme-i Manzume* adlı eserinde La Fontaine'den fabl çevirilerine yer vermiştir.
D) Hintli yazar Beydeba'nın *Kelile ve Dimne* adlı eseri fablın dünya edebiyatındaki ilk örneklerinden sayılmaktadır.
E) XIII. yüzyılda yaşamış Mevlânâ'nın *Mesnevi*'sinde fabl özelliği taşıyan parçalara rastlanmaktadır.

Cevap: A

SORU 2

HOROZLA İNCİ

Bir horoz inci bulur, kuyumcuya gider:

"Al, şuna bak, der, pırl pırl, ne özrü ne kusuru var. Fakat sen bana bir avuç mısır ver, benim işime o yarar."

Bir cahile bir kitap miras kalır.

Adam kitabı alır,

komşusu kitapçıya gider:

"Bak, ne güzel kitap, der, fakat sen bana beş on kuruş ver, benim işime o yarar."

Nâzım Hikmet, La Fontaine'den Masallar

Bu fablda;

I. Teşhis ve intak sanatlarından yararlanıldığı,

II. Fablın kahramanlarından birinin hayvan olduğu,

III. Fablda zamanın belli olduğu

bilgilerinden hangilerine ulaşılabilir?

A) Yalnız I B) Yalnız II

C) I ve II D) I ve III

E) II ve III

Cevap: C

SORU 3

Aşağıdaki sanatçılardan hangisi fabl türü ile ilgili araştırma yapmamıştır?

A) Orhan Veli Kanık

B) Nurullah Ataç

C) Vasfi Mahir Kocatürk

D) Mehmet Fuat Köprülü

E) Refik Halit Karay

Cevap: E

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI Sınıf-9

OGM
MATERYAL
ORTAÖĞRETİM GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

KONU FABL

HARNÂME

Bir eşek vârimiş zaif ü nizâr
Yük elinden katı şikeste vü zâr

Gâh odunda vü gâh suda idi
Dün ü gün kahr ile kısuda idi

Ol kadar çekeridi yükler ağır
Ki teninde tü komamışdı yağır

Nice tü kalmamışdı et ü deri
Yükler altında kana batdı deri

Ayduridi gören bu suretlu
Tan degül mi yürür sünük çatlu

Dudağı sarkmış u düşmiş enek
Yorulur arkasına konsa sinek

Toğranuridi arpa arpa teni
Gözi görünce bir avuç samanı

Kargalar dirneği kulağında
Sinegün seyri gözi yağında

Arkasından alınsa pâlânı
Sanki it artuğıydı kalanı

Birgün ıssı ider himâyet ana
Ya'ni kim gösterir inâyet ana

Aldı pâlânını vü saldı ota
Otlayarak biraz yürüdi öte

Gördi otlakta yürür öküzler
Odlu gözler ü gerlü göğüzler

Sömürüp eyle yerler otağ
Ki çekicek kılın tamar yağ

Boynuzı ba'zısının ây gibi
Kiminün halka halka yây gibi

Böğrüşüp çün virürler âvâze
Yankulanurdu tağ ü dervâze

(...)

Öküzler keyiflerince yürümekte, keyiflerince dinlenmektedir. Öküzlerin yular ve palan dertleri de yoktur. Miskin eşek, "Bunlarla yaratılıştaki eşit olmamıza rağmen neden bunların başında taç varken biz yoksulluk çekmekteyiz?" diye sorgulamaya başlar. Cevap bulamayınca bilge eşeğe sormaya karar verir. Bilge eşeğin huzuruna çıkar: "Bugün otlakta göğüslerini gererek yürüyen besili, kuvvetli öküzler gördüm. Başlarında sultanlık tacı vardı. Bu taç neden onlara layık görüldü? Bizim gökyüzünde yıldızımız yok mu ki yeryüzünde boynuzumuz olmadı?" der.

Pir eşek: "Onlar gece gündüz arpa ve buğday işlerler, bu yüzden bunları yerler. Bunların yetişmesinde emekleri olduğu için devlet tacı Allah tarafından onlara sunuldu. Bizim büyük işimiz odundur. İçimizi yakan o değersiz şeydir." cevabını verir. Pir eşeğin yanından ayrılan miskin eşek madem öyle,

ben de gidip buğday işleyeyim ve dişleyeyim, diyerek yakınlarıdaki ekin tarlasına girer. Ekini yemekle kalmaz, tarlayı mahveder. Karnı doyduktan sonra ağır yüklerini hatırlayarak anırmaya başlar. Sesi duyup gelen tarla sahibi tarlasını görünce ah eder. Eşeğe söver, sövmekle yüreği soğumaz, eşeği döver, dövmekle de yetinmez, eşeğin kulağını ve kuyruğunu keser.

Kaçar eşek acıyarak canı
Dökülüp yaşı yirine kanı

Uğrayu geldi pîr eşek nâgâh
Sordı hâlini kıldı derdile âh
Yirmürü inleyü didi iy pîr
Har-ı rûbâh bigi pür-tezvir

Bâtıl isteyu hakdan ayrıldum
Boynuz umdum kulakdan
ayrıldum

Şeyhî

Prof. Dr. Faruk Kadri Timurtaş-

Makaleler

HARNÂME'NİN ÖZELLİKLERİ

Ünlü bir göz hekimi olan divan şairi Şeyhî'ye, Çelebi Sultan Mehmet'in göz hastalığını tedavi ettiği için Tokuzlu köyü tımar olarak verilmiştir. Şeyhî, Tokuzlu köyüne giderken tımarın eski sahiplerinin saldırısına uğramış; başına gelenleri Harnâme'de sembolik biçimde anlatmıştır.

Dönemine göre yalın bir dille yazılan Harnâme, 126 beyitten oluşan bir mesnevidir. Sanatçı, bu eserde, insanlar arasında geçebilecek olayları teşhis ve intak sanatlarından yararlanarak hayvanlar aracılığıyla anlatmıştır. Anlatma, gösterme, iç konuşma, diyalog anlatım teknikleri ile öyküleyici, betimleyici, mizahi, eleştirel bir anlatım kullanılmıştır.

HARNÂME'NİN YAPI UNSURLARI

OLAY ÖRGÜSÜ:

- > Zayıf, güçsüz, yük taşımaktan bitkin bir eşeğin olması.
- > Sahibinin eşeğe acıyarak palanını üstünden alıp onu otağa salması.
- > Eşeğin otlakta öküzlerle karşılaşması.
- > Eşeğin öküzleri görünce onlara özenip kendi hâlini sorgulaması.
- > Eşeklerle arasındaki farkın nedenini pir eşeğe danışması.
- > Pir eşeğin öküzlerle eşeklerin farklı yaratıldıklarını anlatması.
- > Eşeğin pir eşeği dinlemeyip tarlayı talan etmesi.
- > Tarla sahibinin tarlasını görünce eşeğin kuyruğunu ve kulağını kesmesi.

KIŞILAR: Eşek, pir eşek, öküzler, eşeğin sahibi.

ZAMAN: Zaman belirsizdir. "Bir gün", metinde geçen zaman ifadesidir.

MEKÂN: Mekân belirsizdir. "Tarla" ve "otlak", metinde mekân olarak geçer.

HARNÂME'NİN BÖLÜMLERİ

SERİM:

Bir eşek vârimiş zaif ü nizâr
Yük elinde katı şikeste vü zâr
...

DÜĞÜM:

Bir gün ıssı ider himâyet ana
Ya'ni kim gösterir inâyet ana
...

ÇÖZÜM:

Kaçar eşek acıyarak canı
Dökülüp yaşı yirine kanı
...

ÖĞÜT:

Bâtıl isteyu hakdan ayrıldum
Boynuz umdum kulakdan ayrıldum

TEMA: Elindekilerle yetinmek.

KONU: Elindekilerle yetinmeyen, öküzlere özenen eşeğin kulağı ve kuyruğundan olması.

ÇATIŞMA: Açgözlülük-kanaatkârlık.
KARŞILAŞMA: Eşeğin öküzlerle ve pir eşekle karşılaşması.

METNİN ANLATIM ÖZELLİKLERİ

Öyküleyici ve betimleyici anlatım biçimi kullanılmış. Mesnevi nazım biçimi ile yazılmıştır.

Her beyiti kendi içinde uyaklanan ve beyit sayısı sınırsız olan bir nazım biçimidir. Aruzun kısa kalıplarıyla ve aşk, din, tasavvuf, ahlak, kahramanlık gibi konularda yazılır.

Kişi, zaman, mekân, olay gibi unsurları taşır. Olağanüstülükler yer alır. Eşeğin konuşması üçüncü kişi anlatıcı ile anlatılmıştır. İlahî bakış açısıyla yazılmıştır. Eserde teşhis ve intak sanatı kullanılmıştır.

ŞEYHÎ (?-1431)

XV. yüzyıl divan şairlerinden Şeyhî ile ilgili olarak kaynaklarda kesin ve yeterli bilgi bulunmamaktadır. Eldeki bilgilere göre asıl adı Yusuf Sinan'dır.

Kütahya'da doğmuştur. İran'da tıp eğitimi almıştır. Döneminin özelliklerini yansıtan şiirler yazmıştır. Başından geçen bir olay nedeniyle yazdığı Harnâme adlı mesnevisiyle tanınmıştır. Harnâme'den başka Hüsrev ü Şirin adlı bir mesnevisi ve Divan'ı vardır.

SORULAR

SORU 1:

Hârname ile ilgili verilen bilgilerden hangisi yanlıştır?

- A) Harnâme, 126 beyitten oluşan bir mesnevidir.
B) Alegorik bir anlatım söz konusudur.
C) Eserde teşhis ve intak sanatlarına yer verilmiştir.
D) Hece ölçüsüyle yazılmıştır.
E) Şeyhî tarafından kaleme alınmıştır.

Cevap: D

SORU 2:

(I) Mesnevilerde her beyit kendi içinde kafiyelidir. (II) Aruzun kısa kalıpları tercih edilir. (III) Divan şiirinin en uzun nazım şeklidir. (IV) Beş mesneviden oluşan eserler bütününe "hamse" adı verilir. (V) Türklerin divan şiirine kazandırdığı nazım şeklidir.

Numaralandırılmış cümlelerin hangisinde bilgi yanlışı vardır?

- A) I. B) II. C) III.
D) IV. E) V. Cevap: E

SORU 3:

İKİ KATIR

Biri yulaf yüklü iki katır gidiyordu; Birinde tahsildarın paraları. Para taşıyan biraz fazla kibirleniyordu;

Duymuyordu bile sırtındaki ağırlığı. Pek de edalı adım atıyordu, Çingirağını şakırdataraktan. Derken bir kaç adam çıktı uzaktan. Haydutlar, para arıyorlardı; Para da yalnız memurun katırında vardı.

Hayvanı yakalayıp durduttular; Katırcık dayakları yedikçe inliyordu; "Ne bekledim, başıma neler geldi diyordu.

Bu fabлда;

I. Ders verme amacı güdülmüştür.
II. Teşhis ve intak sanatı kullanılmıştır.

III. Zaman ve mekân belirsizdir.
bilgilerden hangisine veya hangilerine ulaşılabilir?

- A) Yalnız I B) Yalnız II
C) I ve II D) II ve III
E) I, II ve III

Cevap: E

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI Sınıf-9

OGM
MATERYAL
ORTAÖĞRETİM GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

KONU FABL

GÜLISTAN

41. HİKÂYE

Dinle şu öyküyü:

Bağdat'da

Anlaşmazlık çıktı sancak ile

perde arasında.

Yolun tozu üstünde,

Üzenginin zahmeti bir yanda

dedi sancak bir hışımla:

Ben ve sen

kuluz aynı efendiye.

Bir an olsun geri kalmadım hizmette.

Zamanlı zamansız buldum hep seferde.

Ne sıkıntı çektin ki sen;

Ne gördün kuşatmayı,

Ne çölü,

Ne rüzgârı

Ne toz toprağı

Çalışmaya bakarsan,

kıdemliyim ben senden.

Ama neden gördüğün izzet çok benden?

Senin yanında ay yüzlü kullar,

yasemin kokulu oğlanlar.

Düşmüşüm ben hizmetçiler eline.

Ayağım bağlı sefere,

başım avare.

Dedi: Benim başım eşikte.

Senin gibi değil hep gökte.

Kim kaldırırsa boş yere başını,

bulur zillet toprağında boynunu,

başını.

SÂDİ-İ ŞİRÂZÎ

TILKI İLE LEYLEK

Tilki kardeşimiz bir gün masrafa girer,

Leylek kardeşimizi alıkoyar yemeğe,

Ortaya da yemek diye

sade suya bir çorba getirirler,

Çorba dümdüz bir tabaktadır,

Tilki şapur şapur yalamaktadır,

leylekse bir lokma bile alamamaktadır:

gaga uzun, tabaksa dümdüz...

"Peki, der leylek içinden, görüşürüz!"

O da tilkiyi davet eder,

Tilki: "Hay hay, gelirim, der,

dostların güler yüzü bize yeter..."

Tam saatında da leyleğin evine gider,

Hemen ev sahibini övmeğe koyulur,

Şöyle bakar, yemeği de pişkin bulur,

Eh, iştahı da yerindedir doğrusu,

Oh ne mis gibi et kokusu,

Hem de kuşbaşı et. Başlar ağzı sulanmaya,

Fakat yemeği sofraya,

boynu uzun, boğazı dar

bir kabın içinde koyarlar.

Leyleğin gagası kolayca girer çıkar,

tilkinin ağzı burnu sığmaz tabii.

Kalkar, evin yolunu tutar acı acına:

kulak düşük, kuyruk bacakları arasında.

Hem üstat mahcuptur da

tavuğa avlanmış bir tilki gibi...

Oyunbazlar, sözüm sizedir:

aynı iş başınıza gelebilir...

LA FONTAINE

SORULAR

SORU 1:

Aşağıda yer alan fabl ile ilgili bilgilerden hangisinde bilgi yanlışı vardır?

- A) Mevlânâ'nın Mesnevi adlı eseri fabl özellikleri taşır.
- B) Fabllarda temsilî bir anlatım vardır.
- C) Zaman ve mekân belirsizdir.
- D) Fabllar da masalların birçoğu gibi anonim eserlerdir.
- E) Anlatma ve diyalog tekniği kullanılır.

Cevap: D

SORU 2:

Aşağıdaki eser-yazar eşleştirmelerinden hangisi yanlıştır?

- A) Gülistan-Sadi
- B) Harnâme-Şeyhî
- C) Kelile ve Dimne-Beydeba
- D) Hayvan Çiftliği-Richard Bach
- E) Tercüme-i Manzume-Şinasi

Cevap: D

SORU 3:

Aşağıdakilerden hangisi fabl türünde bir eser değildir?

- A) Harnâme
- B) Mantıku't Tayr
- C) Kelile ve Dimne
- D) Gülen Ayva Ağlayan Nar
- E) Gülistan

Cevap: D

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI Sınıf-9

OGM
MATERYAL
ORTAÖĞRETİM GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

KONU EDAT (İLGEÇ)

EDAT (İLGEÇ)

Tek başına anlamı olmayan ancak kendinden önce gelen sözcükle öbeleşerek anlam ve görev kazanan sözcüktür.

"Gibi", "ile", "kadar", "için", "göre", "karşın", "doğru", "yalnız", "başka", "üzere", "beri", "ötürü", "rağmen", "değil", "kadar", "karşı", "diye", "yana" "dek", "değün", "denli", "dolayı", "mi" sözcükleri belli başlı edatlardır.

Edatlar; iyelik ekleri almaz, aldığında edat özelliğini yitirir, adlaşır.

Senin gibisi, bundan başkası, bu kadarı, işin doğrusu

Edatlar, kendinden önce gelen sözcüklerle öbeleşerek sıfat ya da zarf görevini üstlenebilir.

Akşama doğru geliriz. (zarf)

Cennet kadar güzel vatanımız var. (zarf)

Buz gibi su isterim. (sıfat)

El kadar çocuktan ne istedin? (sıfat)

GİBİ: Öncesindeki sözcükle öbeleşerek cümleye "benzerlik", "olasılık", "tezlilik", "eşitlik" anlamları katar.

Mustafa Kemal Atatürk gibi bir lider unutulamaz. (benzerlik)

O, annesi gibi becerikli bir kadındı. (eşitlik)

Sular birazdan gelecek gibi. (olasılık)

Çağırdığım gibi yanımda ol. (tezlilik, hemen)

İÇİN: Öncesindeki sözcükle öbeleşerek cümleye "amaç-sonuç", "neden-sonuç", "özellik", "uğruna", "görelilik", "karşılık olarak", "süre ilgisi" gibi anlamlar katar.

Mutlu olmak için elinden geleni yaptı. (amaç-sonuç)

Yeterince çalışmadığı için istediği sonucu alamadı. (neden-sonuç)

Bu çiçekler, senin için. (özellik)

Senin için elimden geleni yaparım.

(uğruna)

Benim için fark etmez, sen karar ver. (görelilik, bana göre)

Beş gün için ta buraya gelmiş. (süre ilgisi)

Tatil için ne kadar ayırdınız? (karşılık olarak)

İLE: Öncesindeki sözcükle öbeleşerek cümleye "araç", "birliktelik", "durum" gibi anlamlar katar.

İstanbul'a uçakla gidecekmış. (araç, vasıta)

Kendi eserlerini daktilo ile yazıyormuş hâlâ. (araç, vasıta)

Eski dostlarla buluştuk geçen gün. (birliktelik)

Her işini özenle yapardı. (durum)

NOT: "İle" sözcüğü, aynı görevdeki sözcükleri ya da cümleleri bağladığında yani "ve" bağlacının görevini üstlendiğinde "bağlaç" olur.

Kitap ile defteri çantasına koydu.

Kapıyı açmasıyla kapaması bir oldu.

KADAR: Öncesindeki sözcükle

öbeleşerek cümleye "zaman", "yönelme",

"ölçü", "nitelikte eşitlik", "benzerlik",

"karşılaştırma", "sınırlama", "yaklaşıklık" gibi anlamlar katar.

Sabaha kadar ders çalıştım. (zaman)
Bizi kendi çocukları kadar severdi. (eşitlik)
Şu çizgiye kadar yürü. (sınırlama)
Yarın bize kadar gelir misin? (yönelme)
Su kadar kıymetlidir ekmek de. (nitelikte eşitlik)

Ayşe, Ahmet kadar ilgili değil edebiyata. (karşılaştırma)

Size gelmeyeli iki yıl kadar olmuş. (yaklaşıklık)

GÖRE: Öncesindeki sözcükle öbeleşerek cümleye "görelilik", "karşılaştırma", "uygunluk", "oranlama" gibi anlamlar katar. Yönelme eki almış ad veya zamirle öbeleşir.

Bana göre her şey çok güzel. (görelilik)

Düne göre daha iyi bugün. (karşılaştırma)

Boyuna göre bacakları çok kısa. (oranlama)

KARŞI: Öncesindeki sözcükle öbeleşerek cümleye "yönelme" anlamı katar.

Sabaha karşı bir ses duydum. (zamana yönelme)

Ele güne karşı yapayalnız, böyle de olmaz ki! (kişiyeye yönelme)

Dağa karşı oturmuş, etrafı seyrediyor. (mekâna yönelme)

BAŞKA: Öncesindeki sözcükle öbeleşerek cümleye "dışında", "ayrıca" anlamlarını katar. Ayrılma durum eki almış ad ve zamirlerle öbeleşir.

Senden başka beni anlayan yok. (dışında)

Romanlarından başka bir de tiyatro eseri var. (ayrıca)

NOT: "Başka" sözcüğü cümlede kullanım amacına göre "ad", "sıfat", "zamir" ya da "zarf" olabilir.

Başka ne kaldı anlatacak? (ad)

Başkası olma, kendin ol! (zamir)

Başka gün gelirim size. (sıfat)

Bugün bana başka davranıyorsun. (zarf)

SORULAR

SORU 1:

- I. Pamuk gibi bir kalbi vardır. (Benzetme)
 - II. Saatlerce aramasına karşın bir türlü bulamıyordu. (Koşul)
 - III. Amcam ile yarın köye gideceğiz. (Birliktelik)
 - IV. Çiçek demetini annesi için almıştı. (Özellik)
 - V. Hiçbiri bu işi senin kadar öğrenemedi. (Karşılaştırma)
- Numaralanmış cümlelerin hangisinde edatın cümleye kattığı anlam yanlış verilmiştir?
- A) I. B) II. C) III.
D) IV. E) V.

Cevap: B

SORU 2:

- Aşağıdaki cümlelerin hangisinde bir edat isim çekim eki almıştır?
- A) Oturması ile kahkaha atması bir oldu.
B) Aması maması yok kardeşim, diyecek oldum.
C) Gelenlerden bazılarını tanıyor gibi kafa sallıyordu.
D) Ona güzel bir gelecek bırakmak için çabalıyoruz.
E) Bu kadarına dayanabilmesi bir mucizeydi.

Cevap: E

SORU 3:

- Aşağıdaki cümlelerin hangisinde edat öbeği, yüklem görevindedir?
- A) Başarmak için inanmak gerekir.
B) Belirtildiği üzere önceliği eğitime verdik.
C) Dükkâna kadar sana eşlik edeyim.
D) Yeni evleri avuç içi kadardı.
E) Gelişim, sabır ve gayret ile mümkündür.

Cevap: D

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI Sınıf-9

KONU BAĞLAÇ

Eş görevli sözcükleri, sözcük gruplarını ve cümleleri bağlamaya yarayan; bunlar arasında anlam bakımından bağ kuran sözcüklerdir.

"Ve", "ile", "ya da", "yahut", "veya", "veyahut", "ama", "yalnız", "fakat", "ancak", "oysa", "hâlbuki", "lakin", "ne var ki", "ki", "meğer", "yani", "demek ki", "kısaca", "de", "dahi", "çünkü", "üstelik", "hatta", "örneğin", "mesela", "ise", "söz gelimi", "hem de", "ne ...ne", "ya ... ya", "hem ... hem", "ister ... ister", "kâh ... kâh", "gerek ...gerek", "de ... de" sözcükleri belli başlı bağlaçlardır.

Bağlaçlar, sözcükler ya da cümleler arasında var olan anlamı güçlendirir.

Kitabı keyifle okudu **ve** yorumunu yaptı.

Kitap **ile** defteri bu kırtasiyeden aldım.

Elma **veya** armut yemek istiyorum.

Seni görmeye geleceğim **ancak** çok kalamayacağım.

Ya bu deveyi güdersin ya bu diyardan gidersin.

Elimi yıkayayım **da** kapıyı açayım.

Sevgiyle bakacaksın **ki** hayata sevgi göresin.

ÜNLEM

Sevinç, öfke, şaşkınlık, kızgınlık, üzüme gibi duyguları daha etkili yansıtmak için kullanılan sözcüklerdir. "aaa", "eh", "ya", "hey", "bre", "hişt", "of", "oh", "eee", "ha" belli başlı ünlemlerdir. Ünlemler; vurgu ve tonlama ile farklı anlamları yansıtır.

Hey, baksana bana!

Aaa, şu bahçeye bakın!

Tüh, çok geç kaldık!

Vah vah, yine yetişememiş!

Bazı ad soylu sözcükler, eylemler hatta cümleler; vurgu ve tonlama ile cümlede ünlem olarak kullanılır.

Yaşasın! Sonunda istediklerim oldu.

Ordular, ilk hedefiniz Akdeniz'dir ileri!

Sen! Orda ne yapıyorsun bakayım?

Trafikte dikkatli ol!

Ünlemler, cümle dışı unsurlardır ancak cümlenin herhangi bir ögesi olduklarında adlaşmış olur.

Kimsenin ahı kimse de kalmaz.

Ahı gitmiş, vahı kalmış.

Ahlar, vahlar işe yaramaz.

SORULAR

Soru 1:

Aşağıdaki altı çizili sözcüklerden hangisi bağlama görevi üstlenmemiştir?

A) Sardunya odanın yalnız bu köşesinde canlanıyor.

B) O bize katılmayacak çünkü hastalanmış.

C) Biraz yorgunum ama sizinle geleceğim.

D) Hemen soğumuş hâlbuki daha yeni kapattım.

E) Mademki isteklidir, bulur bir çaresini.

Cevap: A

Soru 2:

Aşağıdaki cümlelerin hangisinde "gerek ... gerek" bağlacı kelime gruplarını birbirine bağlamaktadır?

A) Gerek ailesi gerek arkadaşları onu yüreklendiriyordu.

B) Eserleri gerek sanatımızı gerek düşünce dünyamızı derinden etkilemiştir.

C) Gerek hızıyla gerek gücüyle hepimizin dikkatini çekmişti.

D) Gerek susuşu gerek gülüşü daima bir şeyler anlatırdı.

E) Takipçilerimle gerek yazışarak gerek buluşarak devamlı irtibat kuruyorum.

Cevap: C

Soru 3:

I. Bizi sen sevgisiz, susuz, havasız

Ve vatansız bırakma Allah'ım!

II. İlmi öyle büyüktür ki (!) kimseyi dinlemesi gerekmez.

III. Aferin, dayısının bir tanesine!

Ünlemin numaralanmış cümlelere kattığı anlamlar aşağıdakilerin hangisinde sırasıyla verilmiştir?

A) Dilek – Alay – Gurur

B) Korku – Övgü – Sevinç

C) Mutluluk – Küçümseme – Şefkat

D) Saygı – Kınama – Beğeni

E) İstek – Alay – Sabır

Cevap: A

Soru 4:

İsim çekim eki alan ünlemler, ünlem olmaktan çıkarak adlaşır.

Buna göre aşağıdakilerin hangisinde ünlem adlaşmıştır?

A) Uy uşağım, diye başlardı annem her konuşmasına.

B) Vay, on yıldır görüşmediğimiz ilkokul arkadaşım da buradaymış!

C) Ahı vahı bırakıp bir an önce toparlanmazsan işler daha kötüye gidecek.

D) Tüh be, diyerek yanımızdan hızla uzaklaştı Erhan Öğretmen.

E) Of of diye diye akşamı buldun ama ortada iş namına bir şey yok.

Cevap: C

Soru 5:

Aşağıdaki cümlelerin hangisinde "ama" bağlacı pekiştirme anlamında kullanılmıştır?

A) Şık ama oldukça pahalı bir elbise beğendim.

B) Biliyorum faydası yok ama bir ümitle bekliyorum.

C) Film çok uzun sürdü ama oldukça eğlenceliydi.

D) Mimar Sinan, güzel ama çok güzel eserler bırakmış bize.

E) Sessiz ama kurnaz bir adamdı Muhtar Abdullah.

Cevap: D

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI Sınıf-9

KONU ROMAN-KONU ÖZETİ

ROMAN

Roman; yaşanmış ya da yaşanması mümkün olay veya durumların kişi, yer ve zamana bağlı olarak okuyucuda heyecan ve zevk uyandıracak şekilde anlatıldığı uzun edebî türdür. Romanda birbirine bağlantılı olaylar bir tema etrafında bir araya gelir. Romandaki gerçeklik kurmaca gerçekliktir. Romanda serim, düğüm ve çözüm bölümleri bulunur.

Roman türünün ilk örneği, İspanyol yazar Cervantes'in (Servantes) XVII. yüzyılın başlarında yayımlanan *Don Quijote (Don Kişot)* adlı eseridir. Türk edebiyatına roman Tanzimat'la girmiştir. Türün ilk örnekleri çeviri eserlerdir. İlk çeviri roman, Yusuf Kâmil Paşa'nın Fransız yazar Fénelon'dan (Fenelon) 1859 yılında çevirdiği *Télémaque*'tir (*Telemak*). İlk yerli roman, Şemsettin Sami'nin *Taaşuk-ı Talat ve Fitnat* adlı eseridir. Türk romanı, teknik açıdan Servetifünun Dönemi'nde güçlenmiş; Halit Ziya Uşaklıgil, roman türünün Batılı anlamdaki ilk örneklerini vermiştir.

KONULARINA GÖRE ROMANLAR

Macera (serüven) romanı: Günlük hayatta az rastlanan, ilgi çekici olayları okuyucuda heyecan ve merak uyandıracak biçimde anlatan roman türüdür.

Sosyal roman: Sınıf çatışması, geçim sıkıntısı, göç gibi toplumsal ve ekonomik sorunları veya birtakım töreleri ele alan roman türüdür.

Bilim kurgu romanı: Gelecekte olabilecek olayları bilimsel bir yaklaşımla, hayal gücünü de kullanarak anlatan roman türüdür.

Tarihî roman: Tarihî olayları ve kişileri konu alan roman türüdür.

Fantastik roman: Gerçeküstü olay, kişi ve yerleri konu alan roman türüdür.

Psikolojik roman (tahlil romanı): İnsanın iç dünyasını, bilinçaltısını, olayların insanın ruh dünyasına etkilerini anlatan roman türüdür.

Polisiye roman: Polisiye olayların konu edildiği; aksiyon, gizem, heyecan, korku vb. öğeler içeren roman türüdür.

Tezli roman: Toplumsal veya siyasal bir sorunu konu edinen, bir tez içeren roman türüdür.

Egzotik roman: Uzak ve yabancı ülkelerin doğa ve insanlarını konu edinen roman türüdür.

ROMANIN BÖLÜMLERİ

Serim: Yer ve zamanın belirtildiği, kişilerin

tanıtıldığı, olayların anlatılmaya başlandığı bölümdür.

Düğüm: Olayların okuyucuda merak duygusu oluşturacak şekilde işlendiği bölümdür. Çatışmalar oluşur.

Çözüm: Olayların düğümlerinin çözüldüğü bölümdür. Okuyucuda merak uyandıran sorular bu bölümde cevaplanır.

ROMANIN YAPI UNSURLARI

Olay örgüsü: Roman kişilerinin başından geçen olaylar dizisidir.

Kişiler: Romanda anlatılan olayları veya durumları yaşayan kahraman/lar, romanın kişi kadrosunu oluşturur. Kahraman, taşıdığı özelliklerle bir kesimi, bir özelliği temsil ediyorsa tip; kendine has özellikleri ile her yönüyle veriliyorsa karakter özelliği taşır.

Zaman: Olayın başlangıcından bitişine kadar geçen süredir. Olay baştan sona doğru verilebildiği gibi bu sıralamaya uyulmadan da verilebilir. Kişilerin içinde bulunduğu "gerçek zaman" kullanılabileceği gibi geçmişe yönelik "kozmetik zaman" da kullanılabilir.

Mekân: Olayların geçtiği yer ya da yerlerdir. Romanlarda mekân geniş tutulur; açık ya da kapalı mekânlar yer alabilir.

ROMANDA ANLATICI

Anlatıcı, romandaki olayı anlatan kişidir. Anlatıcı, yazarın kendisi değil kurmaca bir kişidir. Romanda olaylar birinci veya üçüncü kişi ağzından anlatılır.

ROMANDA BAKIŞ AÇISI

Yazarın romandaki kişi, olay, yer ve zamanı ele alış biçimi ve bunlara karşı takındığı tutum-

dur. Üçe ayrılır:

1. Hâkim Bakış Açısı: Anlatıcı, olaylara ve kahramanlara hâkimdir. Olayların nasıl gelişeceğini bilir ve görür. Olayları anlatırken kahramanların aklından geçenleri ve psikolojilerini yansıtır.

2. Kahraman Bakış Açısı: Olaylar, roman kahramanlarından birinin ağzıyla anlatılır. Olayları yaşayan kahraman, olaylar karşısındaki izlenim ve tutumunu kendi bakış açısıyla yansıtır.

3. Gözlemci Bakış Açısı: Anlatıcı gördüklerini, tanık olduklarını aktarır. Roman kahramanlarının aklından geçenleri bilmez. Anlatıcının anlatımı gördükleriyle sınırlıdır.

ROMANIN HİKÂYEDEN AYRILAN YÖNLERİ

- Romanda olaylar zinciri söz konusu iken hikâye tek olay üzerine kurulur.
- Romanda kişi kadrosu hikâyedekine göre daha geniştir.
- Romanda zaman hikâyedekine göre daha geniştir.
- Romanda mekân hikâyedekine göre daha çok ve çeşitlidir.
- Romanda kişi ve mekân betimlemeleri hikâyedekine göre daha ayrıntılıdır.

Anlatım Teknikleri

Anlatma (Tahkiye Etme): Anlatma tekniğinde okuyucu ile eser arasında anlatıcı girer. Okuyucu hemen her şeyi anlatıcı kanalıyla görür ve öğrenir. Okuyucunun dikkati anlatıcı üzerinde yoğunlaşır.

Kişi Tanıtımı: Metindeki kişilerle ilgili okuyucuya tanıtıcı bilgiler verilir. Anlatıcı, metindeki kişileri ayırt edici yönleriyle tanıtır.

Olay Anlatımı: Metindeki olaylar, bir anlatıcı tarafından anlatılır.

Geriyeye Dönüş: Eserde kronolojik akışın kırılarak geçmişe dönülmesi, geçmişe ait yaşantıların anlatılması tekniğidir. Bu teknikte anlatıcı birinci tekil kişi olabileceği gibi üçüncü tekil kişi de olabilir.

İç Çözümleme: Kişilerin iç dünyalarının, iç yaşantılarının, hâkim anlatıcı ve bakış açısıyla anlatıldığı psikolojik tahlil tekniğidir.

Özetleme: Varlığı belirgin şekilde hissedilen anlatıcı olayları, kişileri veya diğer unsurları özetleyerek anlatır.

Pastiş: Postmodern romanda çeşitli metin türlerinin biçim ve anlatım özelliklerinin taklit edilmesidir.

SORULAR

SORU 1:

Stendhal "Kırmızı ve Siyah" adlı eserinde, "Yol boyunca gezdirilen bir aynadır roman." derken romanın hangi özelliğini vurgulamaktadır?

- A) Gerçek hayatı yansıtmaya özelliğini
- B) Yazarının gittiği yöne göre biçimlendiğini
- C) Hikâyeden farklı bir tür olduğunu
- D) Sanatlı bir dilde yazılması gerektiğini
- E) Açık ve örtük iletiler içerdiğini

Cevap: A

SORU 2:

(I) Türk edebiyatına roman Tanzimat'la girmiştir. (II) Türün ilk örnekleri çeviri eserlerdir. (III) İlk çeviri roman, Yusuf Kâmil Paşa'nın Fransız yazar Fénelon'dan 1859 yılında çevirdiği "Telemak"tır. (IV) İlk yerli roman ise Samipaşazade Sezai'nin Taaşuk-ı Talat ve Fitnat adlı eseridir. (V) Halit Ziya Uşaklıgil, roman türünün Batılı anlamdaki ilk örneklerini vermiştir.

Bu parçada numaralanmış cümlelerin hangisinde bilgi yanlış vardır?

- A) I. B) II. C) III. D) IV. E) V.

Cevap: D

SORU 3:

Bir bir hatırlıyor, dinlediklerini hatırlıyor, gördüklerini hatırlıyor, deliliklerini hatırlıyor; durulup arınışını, büyük yörüngeye yerleştirilişini hatırlıyor; yerleri, olayları, hâlleri, gerçek doğuşunu hatırlıyor. Osman Gazi Han şimdi son dönemecindeki sayılı dakikalarda, Uludağ'dan da büyük ve yüklü bir hatıralar dağıdır; Osman Gazi Han şimdi zamanın iki ucunu -tesbih gibi- birleştirmiştir.

Bu parçanın, konusu bakımından aşağıdaki roman türlerinden hangisine örnek olduğu söylenebilir?

- A) Macera
- B) Fantastik
- C) Tarihî
- D) Polisiye
- E) Sosyal

Cevap: C

KONU CUMHURİYET DÖNEMİ'NDEN ROMAN İNCELEMESİ

Ali Rıza Bey, değerlerini her şeyden üstün tutan bir aydındır. Ahlak, dürüstlük ve adalet vazgeçemeyeceği değerlerdir. Trabzon'daki memurluk görevinden ayrıldıktan sonra karısı ve beş çocuğuyla İstanbul'a gelir. Ailesiyle beraber Bağlarbaşı'ndaki babadan kalma eve yerleşirler. Bir süre işsiz kaldıktan sonra Muzaffer Bey'in müdürlük yaptığı şirkette çalışmaya başlar.

Ali Rıza Bey, eski bir

YAPRAK DÖKÜMÜ

tanıdığıının kızı Leman'ın şirkette işe alınmasına aracı olur. Bir süre sonra Leman'la şirket müdürü Muzaffer Bey'in ilişkisi olduğunu öğrenir. Ali Rıza Bey bu durumu gururuna yediremeyip işten ayrılır. Oğlu Şevket'in bir bankada iş bulup çalışmaya başlamasıyla biraz rahatlar. Artık evin bütün yükü Şevket'in omuzlarındadır. Karısı Hayriye Hanım ile kızları Necla ve Leyla, eve para getirmeyen

babalarına karşı saygısız davranmaktadır.

Şevket iş arkadaşı Ferhunde ile yakınlaşır. Kadının kocası olayı öğrenince Ferhunde'yi kovar. Şevket, Ferhunde ile evlenmek ister. Ali Rıza Bey, bu evliliğe karşı çıkar. Hayriye Hanım, Ali Rıza Bey'e baskı yapar. Ali Rıza Bey, Şevket'in Ferhunde'yi çok sevdiğini anlayınca evlenmelerine izin verir.

Reşat Nuri Güntekin

YAPRAK DÖKÜMÜ ROMANININ YAPI UNSURLARI

- Ali Rıza Bey ve ailesinin Trabzon'dan ayrılıp İstanbul'a gelmesi.
- Ali Rıza Bey'in bir şirkette çalışmaya başlaması.
- Ali Rıza Bey'in, ahlak anlayışına aykırı durumlarla karşılaştığı için şirketten ayrılarak işsiz kalması.
- Ali Rıza Bey'in işsiz kalmasıyla ailenin geçimini oğlu Şevket'in yüklenmesi.
- Şevket'le Ferhunde'nin evlenmesi, Ferhunde'nin ailenin yaşam tarzını değiştirmesi.
- Ali Rıza Bey'in büyük kızı Fikret'in bu duruma tepki olarak evlenmesi ve Adapazarı'na yerleşmesi.
- Ailenin artan masraflarını karşılamakta zorlanan Şevket'in banka kasasından gizlice para alması.
- Şevket'in hapse düşmesi, Ferhunde'nin evi terk etmesi.
- Ali Rıza Bey'in kızı Necla'nın, kardeşi Leyla'nın nişanlısı ile evlenmesi ve Suriye'ye gitmesi.
- Leyla'nın zengin bir avukatla yaşamaya başlaması.
- Ali Rıza Bey'in Leyla'yı evden kovması, Ali Rıza Bey'in felç geçirmesi.
- Ali Rıza Bey'in Leyla'nın yanında yaşamaya başlaması.
- KİŞİLER:** Ali Rıza Bey, Hayriye Hanım, Şevket, Fikret, Leyla, Necla, Ayşe, Ferhunde, Abdülvehhap Bey, Neyyir Hanım.
- ZAMAN:** Olayların başlangıcından bitimine doğru akan bir zaman söz konusudur ancak romanda yer yer zamanda geriye dönüşler yapılmıştır.

MEKÂN: Olaylar, ağırlıklı olarak İstanbul'da geçmektedir. Trabzon, Adapazarı ve Suriye de eserde geçen mekânlardır.

TEMA: Yanlış Batılılaşma.

KONU: Ali Rıza Bey'in çocuklarının Batılılaşmayı yanlış anlaması.

ÇATIŞMA: Modern-geleneksel, değer-değersizlik, ahlak-ahlaksızlık.

KARŞILAŞMA: Şevket'in Ferhunde ile karşılaşması.

YAPRAK DÖKÜMÜ ROMANININ BÖLÜMLERİ

SERİM: Ali Rıza Bey ve ailesinin Trabzon'dan ayrılıp İstanbul'a gelmesi, Ali Rıza Bey'in bir şirkette çalışmaya başlaması, Ali Rıza Bey'in, ahlak anlayışına aykırı durumlarla karşılaştığı için şirketten ayrılarak işsiz kalması, Ali Rıza Bey'in işsiz kalmasıyla ailenin geçimini oğlu Şevket'in yüklenmesi.

DÜĞÜM: Şevket'le Ferhunde'nin evlenmesi, Ferhunde'nin ailenin yaşam tarzını değiştirmesi, Ali Rıza Bey'in büyük kızı Fikret'in bu duruma tepki olarak evlenmesi ve Adapazarı'na yerleşmesi, ailenin artan masraflarını karşılamakta zorlanan Şevket'in banka kasasından gizlice para alması, Şevket'in hapse düşmesi Ferhunde'nin evi terk etmesi.

ÇÖZÜM: Ali Rıza Bey'in kızı Necla'nın, kardeşi Leyla'nın nişanlısı ile evlenmesi ve Suriye'ye gitmesi, Leyla'nın zengin bir avukatla yaşamaya başlaması, Ali Rıza Bey'in Leyla'yı evden kovması, Ali Rıza Bey'in felç geçirmesi, Ali Rıza Bey'in Leyla'nın yanında yaşamaya başlaması.

REŞAT NURİ GÜNTEKİN

İstanbul'da doğdu. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesinden mezun oldu. Öğretmenlik, müfettişlik, milletvekilliği ve kültür ataşeliği görevlerinde bulundu. Sade bir dille yazdığı eserlerinde; kuşaklar arası çatışma, Batılılaşmanın yanlış anlaşılması gibi sorunlar ile duygusal konuları ele aldı. Millî Eğitim Bakanlığı müfettişi olarak yurdun pek çok yerini görme ve tanıma imkânı buldu. Anadolu hakkındaki gözlem ve izlenimlerinden eserlerinde yararlandı. Olay kahramanlarını çevreyle iç içe, gerçekçi bir bakışla yansıttı. Roman, hikâye, tiyatro başta olmak üzere farklı türlerde eserler verdi. Hikâye türünde yazdığı Leyla ile Mecnun, gezi yazısı türünde yazdığı Anadolu Notları ve roman türünde yazdığı Çalılık, Gizli El, Damga, Dudaktan Kalbe, Akşam Güneşi, Bir Kadın Düşmanı, Yeşil Gece, Acımak, Yaprak Dökümü, Ateş Gecesi, Değirmen, Miskinler Tekkesi adlı kitapları yazarın tanınmış eserlerindedir.

SORULAR

Soru 1:

İyi bir roman bize kahramanının gerçeklerini, kötü bir romansa yazar hakkındaki gerçekleri anlatır.

Bu sözden hareketle aşağıdaki çıkarımlardan hangisi yapılabilir?

- A) İyi bir romanda serim, düğüm ve çözüm bölümleri belirgindir.
- B) Romanda anlatılanlar, yazarının yaşadığı dönemin kültürel özelliklerini taşır.
- C) Roman kahramanları, ait oldukları çevrenin diliyle konuşturulmalıdır.
- D) Romanlarda birbiriyle bağlantılı olaylar bir tema etrafında bir araya getirilir.
- E) Romanlar, sahiplerinin sesi değil kurgusal kimliklerin sesini yansıtmalıdır.

Cevap: E

Soru 2:

Roman ve öykü ile ilgili aşağıdaki genellemelerden hangisi yanlıştır?

- A) Romanlarda birbirini etkileyen birçok olayın oluşturduğu bir zincir söz konusuken hikâyeler daha çok tek bir olay üzerinde kurgulanır.
- B) Romanlarda hikâyelere göre ruh tahlillerine daha çok yer verilir.
- C) Romanlarda mekân sayısı ve çeşitliliği hikâyeye göre daha fazladır.
- D) Romanların kişi kadrosu hikâyeye göre daha geniştir.
- E) Romanlarda diyalog, özetleme gibi anlatım teknikleri kullanılırken hikâyelerde tasvir tekniği tercih edilir.

Cevap: E

Soru 3:

Hemşire kendini hâlâ eski devirlerde zannediyor. Kıyafetler gibi ruhlar da değişti. Büyüklere eski itaat, eski hürmet nerede, kimde var? Bizim gördüğümüz terbiyedeki insanlarla şimdi alay ediyorlar. Belki hakları da var, her eski şey biraz acayıptır; çocuklarımızın çocuklarını kendimize uydurmaya çabalamak ne beyhude! Onlar, her şeyden evvel, zamanın icaplarına uymaya mecburdurlar.

Bu parçada aşağıdaki çatışma türlerinden hangisinin örneği vardır?

- A) İyilik-kötülük
- B) Kuşak
- C) Toplumsal sınıf
- D) Hayal-gerçek
- E) Bencillik-fedakârlık

Cevap: B